

Afgørelser – Reg. nr.: 02304.02

Fredningen vedrører: Tustrupmark Gravhøje

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet 05-11-1956

Fredningsnævnet 09-04-1956

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET>

U_D_S_K_R_I_F_T
af
OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL.

År 1956, den 5. november, afsagde overfredningsnævnet på grundlag af mundtlig og skriftlig votering følgende
k e n d e l s e
i sagen nr. 1229/56 vedrørende fredning af et areal på Tustrup mark.

I den af fredningsnævnet for Randers amt den 9. april 1956 afsagte kendelse hedder det:

"Ved skrivelse af 10.8.1955 fremsatte Forhistorisk Museum, Aarhus, over for fredningsnævnet for Randers amt, forslag om fredning af et areal på Tustrup mark i Nørager sogn pr. Vivild, Randers amt, hvilket areal er beliggende dels på matr. nr. 2a af Tustrup by, Nørager sogn, tilhørende gårdejerne Kristian Peder Kristensen, Tustrup pr. Vivild, og Albert Brøste Kristensen, Nørager pr. Vivild, dels på matr. nr. 8a sammesteds, tilhørende gårdejer Aksel Sloth Pedersen, Tustrup pr. Vivild.

Formålet med den ønskede fredning er at bevare pågældende areal, der rummer betydelige fortidsminder, i den nuværende uberørte tilstand.

Arealet, der karakteriseres af en svagt hældende terrasse, gennemskåret af slugter, som fører ned til Hevring-Aadalen, henligger delvis som lyngbegroet hede og har øjensynligt ikke nogensinde været intensivt dyrket, da store morænen stadig henligger i jordoverfladen.

De tilgræsende arealer mod nordøst henligger (1956) som hede med selvsået fyrre- og granskov; mod nord og vest ligger Hevring-aadalen, bestående af eng; omgivelserne iøvrigt er opdyrket landbrugsareal.

De indtil 1956 konstaterede oldtidsminder er beliggende på

den fornævnte terrasse og af Aarhus Universitets forhistoriske arkæologiske institut (Forhistorisk Museum) beskrevet således:

"På et område, der omfatter ca. 100 x 50 m ligger 4 oldtidsminder, der alle er opført inden for et snævert tidsrum af yngre stenalder (begyndelsen af jættestuetid) og højst sandsynligt er hele komplekset anlagt efter en fælles plan.

I centrum af en bue med radius på 46-48 m ligger en kultbygning, opført af træ og sten. Træværket er naturligvis nu forsvundet, men vægrillerne, som stolperne har stået i, er blevet markeret på stedet. Bygningens grundplan med stenmure op til 1 m.s højde og trævægge ligger således nu synlige.

I buen uden om dette centralanlæg ligger 3 megalitgrave, to dysser og en jættestue.

Den ene dysse er et fritstående kammer, opført af mands-høje bæresten og med en gang, bestående af to ligeledes mands-høje sten. Overliggeren og en bæresten mangler, men ellers er mindesmærket fuldt intakt.

Den anden dysse er en runddysse. Dens kammer, der ligger i midten af en stenkreds, bestående af 13 mandshøje sten, er bygget som det foregående, men har dog ingen gang. Dækstenen er sprængt, men bortset fra dette står dyssen bevaret i sin gamle skikkelse.

Det tredje gravanlæg, jættestuen, er dækket af en høj med en diameter på mere end 20 m og når op til en højde på ca. 2½ m. Acentralt i denne høj ligger selve jættestuens kammer, hvis længde er over 10 m, og højden fra gulv til tag er ca. 1,8 m. Kammeret er dækket af 5 dæksten, af hvilke den største har en vægt på op imod 20 tons. Midt på kammerets sydside udgår en gang, hvis længde nu kun er ca. 4 m, men oprindeligt har den været mindst 6 m. Højen og kammeret er en del ødelagt, men vil, efter at udgravning nu er foretaget, blive ført tilbage til sin oprindelige skikkelse.

Terrænet, dette anlæg er placeret i, er forholdsvis uberrørt. Endnu er det delvis dækket af lyng, der, hvis området får lov til at ligge udyrket, i løbet af få år vil dække hele pladsen. Nogen intensiv opdyrkning af pladsen har øjensynlig aldrig fundet sted, for endnu ligger store moræneblokke spredt i jordoverfladen. Mod nordøst kantes det område, der ønskes fredet, af selvsået fyrreskov, og mod nord afgrænses det af

Hevring ådal. I de to andre verdenshjørner er dyrkede marker. Selve terrænet er karakteriseret af en flad terrasse, gennemskåret af slugter, der fører ned til ådalen. Mod syd afgrænses terrassen af lave bakkedrag."

Fredningsnævnet, bestående af dommer Fog, Mariager, som formand, det amtsvalgte medlem, proprietær Chr. Laursen, Drammelstrupgaard pr. Tirstrup, og det sognerådsvalgte medlem, lærer S. Pedersen, Nørager pr. Vivild, har under en åstedsforretning den 14.11 1955 navnlig af hensyn til områdets historiske betydning besluttet at fremme sagen og har forhandlet med ejerne derom i overværelse af bl. a. inspektør Poul Kjerum fra Forhistorisk Museum, Gjesing-Nørager sogneråd ved formanden, gårdejer Chr. Møller, Nørager pr. Vivild, og particulier Karl Vindberg Jensen, Nørager, hvem visse fund på stedet skyldes.

Fra museets side oplystes, at fundet af kultbygningen er uden sidestykke i Skandinavien, idet paralleller ikke findes nærmere end på Malta og på Shetlandsøerne, og at hele området, som det ligger uberørt, er af undervisningsmæssig interesse, hvorhos muligheden for, at den særdeles betydelige historiske værdi vil stige yderligere ved nye fund, stadig består.

Det fremhævedes endvidere fra museets side, at interesse-rede bør sikres adgang, hvilket formentlig mest praktisk kan ske fra landevejen mellem Fjellerup og Vivild over matr. nr. 6c Rygaarde, Nørager sogn, tilhørende gårdejer Ove Forse, Fredenslund pr. Vivild.

Sidstnævnte erklærede sig under forhandlingerne tilfreds med en erstatning på 200 kr. i anledning af eventuel servitut-pålæg vedrørende matr. nr. 6c Rygaarde.

Sognerådsformand Chr. Møller oplyste, at der lokalt er betydelig interesse i en fredning, til hvis gennemførelse sognerådet har bevilget 1.200 kr.

Til støtte for disse lokale bestræbelser har landinspektør Hyllsted, Grenaa, lovet at yde assistance sammen med partikulier Karl Vindberg Jensen.

Gårdejer Aksel Sloth Pedersen har påstået sig tilkendt en erstatning på 2.000 kr., medens ejerne af matr. nr. 2a, gårdejerne Kristensen, har påstået sig tilkendt 1.000 kr.

Efter åsteds mødet har fredningsnævnet gjort panthaverne

i de pågældende tre ejendomme bekendt med nævnets beslutning om at fremme fredningssagen, fredningens forventede omfang samt pågældende arealers tilstand og størrelse.- Nævnet gav over for panthaverne udtryk for den foreløbige opfattelse, at erstatningerne, som værende i alt væsentligt ulempeerstatninger, bør udbetales ejerne og ikke panthaverne, hvis sikkerhed ikke ses at forringes.

Det bemærkes, at der på matr. nr. 2a og 8a den 6.9.1887 er tinglyst fredning af en sten, en gangbygning, en runddysse og en jættestue, hvilken fredning panthaverne i forvejen respekterer.

Samtlige panthavere i de tre ejendomme med undtagelse af een, nemlig gårdejer Hans Pedersen, Skærvad pr. Grenaa, har givet skriftligt tilsagn om at give deres pantebreve påtegning om rykning for fredningskendelse uden at få del i erstatningsbeløbene.

Under åstedsmødet blev grænserne for det til fredning udpegede areal bestemt.

På nævnets foranledning har landinspektør Hyllested, Grenaa, opmålt arealet og udfærdiget kort over dette.- Et eksemplar af dette kort vedhæftes nærværende kendelse.

Fredningen omfatter herefter:

af matr. nr. 2a Tustrup: 2545 m²,
 " " " 8a " : 14730 m² og
 " " " 6c Rygaarde: 270 m².

Det fredede område afgrænses således i store træk:

Det begynder ved Fjellerup-Vivild landevejen, der på kortet betegnes som offentlig bivej nr. 1 (Grenaa-Randers), som en 2 m bred strimmel gennem en slugt i fredskov over matr. nr. 6a Rygaarde, over vandløbet Hevring aa, og videre over matr. nr. 8a Tustrup langs denne lods skel mod matr. nr. 2a sst.- stadig som en 2 m bred strimmel - indtil det punkt ved foden af bakken, hvor skellet mellem 8a og 2a slår et knæk og drejer mod syd sydvest.-

Fra dette knæk følger grænsen for det fredede område skellet mellem 8a og 2a, først mod syd-sydvest til hjørnet af 8a, dernæst fra hjørnet mod østsydøst i en længde af 95,40 m:

Her slår grænsen for det fredede område et knæk og går

105,75 m i sydøstlig retning ind over matr. nr. 2a i en afstand af ca. 12 m fra jættestuens fod. Derpå slår grænsen for det fredede område et knæk og går 49,5 m mod nordøst og passerer runddyssen i en afstand af ca. 5 m.

I skellet mellem 2a og 8a slår grænsen for området påny et knæk og går ca. 42 m mod nord-nordvest, hvorpå den i et nyt knæk går mod vestnordvest til nordøstgrænsen af den 2 m brede adgangssti, passerende ruinen af kultbygningen i en afstand af ca. 5 m og den åbne dysse i en afstand af ca. 6 m.

Iøvrigt henvises til det vedhæftede kort.

Fredningen har følgende omfang:

Det fredede areal skal bevares i dets nuværende naturlige tilstand, hvorefter ejernes og andres adgang til opdyrkning, beplantning, bebyggelse, grusgravning og alle andre ændringer i den naturlige tilstand bortfalder ved fredningen, efter hvilken der heller ikke på arealet må anbringes skure, transformatorstationer, telefon- og telegrafmaster, boder, vogne til beboelse, møddinger, affaldsdynger, stakke eller kuler med afgrøder eller andre skønhedsødelæggende genstande, ligesom græsning heller ikke må finde sted.

Ejerne og brugerne er pligtige at tåle, at almenheden færdes til fods på det fredede område.

Det bemærkes, at en 3,77 m bred privat vej på matr. nr. 2a langs med skellet mod matr. nr. 8a ifølge matrikulkortet fører over det fredede areal, men at vejen ikke eksisterer i marken og ikke må genoprettes i marken over det fredede areal.- Det pålægges den til enhver tid værende ejer af matr. nr. 2a at sørge for, at evt. vejberettigede i fremtiden kører uden om det fredede areal.

Angående erstatningsspørgsmålet bemærkes:

Nævnet finder de af gårdejerne Aksel Sloth Pedersen og Ove Porse krævede erstatninger på henholdsvis 2.000 kr. og 200 kr. passende.

Derimod findes det af gårdejerne Kristensen fremsatte krav på 1.000 kr. altfor stort under hensyn til, at det fredede areal af matr. nr. 8a er henimod seks gange så stort som det fredede areal af matr. nr. 2a, hvilket, henset alene til forholdet mellem arealstørrelserne, ville medføre, at den gård-ejerne Kristensen tilkommende erstatning måtte sættes til ca.

en trediedel af det krævede beløb.

Imidlertid finder nævnet at måtte tage et vist hensyn til gårdejerne Kristensens oplysninger om, at fredningen betyder, at arronderingen af den ikke fredede del af matr. nr. 2a bliver dårligere, og at området, som er fredet, og som hidtil har været særskilt indhegnet som hvileplads for de i engen gående kreaturer, efter fredningen ikke kan anvendes som hvileplads for dyr, ligesom kørsel på det fredede område er udelukket i fremtiden.

Den gårdejerne Kristensen tilkommende erstatning findes herefter skønsmæssigt at kunne sættes til 500 kr.

Med hensyn til det af panthaveren, gårdejer Hans Pedersen, Skærvad pr. Grenaa, (der har været indkaldt til møde med nævnet og haft lejlighed til at fremføre sine synspunkter) fremsatte krav på andel i erstatningen for fredningen på matr. nr. 8a Tustrup, bemærkes, at nævnet finder sin opfattelse gående ud på, at erstatningerne bør udbetales ejerne ubeskåret, bestyrtet derved, at alle andre panthavere i samtlige tre ejendomme har erklæret sig indforstået med ikke at få andel i erstatningerne.

Gårdejer Hans Pedersen er ikke den sidste panthaver i matr. nr. 8a, idet der bag hans prioritet er 15.000 kr. private midler.

Den af gårdejer Aksel Sloth Pedersen i november 1954 ydede købesum for ejendommen, matr. nr. 8a Tustrup, androg 55.550 kr., hvoraf 46.000 kr. for den faste ejendom.

Forud for Hans Pedersens pantebrev hæfter ifølge tingbogen ialt 30.300 kr. (ifølge skødet 29.300 kr.), heraf 19.300 kr. til Kreditforening.

Hans Pedersens tinglyste krav andrager 4.250 kr. Hans sikkerhed ses således ikke at være bragt i fare ved fredningen.

Når hertil kommer, at det fredede areal af matr. nr. 8a i forvejen var behæftet med bestemmelser om fredning af fortidsminder, alle jordfaste, og ganske overvejende bestod af uopdyrket jord, jfr. foran, som ikke gav indtægter, hvorfor erstatningen i alt væsentligt får karakter af godtgørelse for ulemper, der ved fredningen påføres den nuverende ejer, som købte gården, før fredningssagen begyndte, ser nævnet sig ikke i stand til at imødekomme det af gårdejer Hans Pedersen rejste krav.

Det samlede erstatningsbeløb, der vil være at udbetale i anledningen af fredningen, bliver herefter 2.700 kr., der udbetales til ejerne som foran anført.

Af dette beløb udredes 1.200 kr. af Gjesing-Nørager kommune i henhold til det givne tilsagn.

Resten af erstatingen, ialt 1.500 kr., udredes af statskassen med to trediedele og af Randers amt med en trediedel.

Det bemærkes, at Gjesing-Nørager kommune har erklæret sig villig til ved nedlægning af rør at sørge for adgangsstiens overførelse over Hevring å.

Denne kendelse vil være at tinglyse som servitutstiftende på de fornævnte ejendomme. Landbrugsnoteringer respekteres. Notering begæres kun på matr. nr. 2a og 8a Tustrup by og på matr. nr. 6c Rygaarde, alt i Nørager sogn. Tinglysningen sker med prioritet forud for pantegæld. Påtaleretten tilkommer fredningsnævnet for Randers amt, Nationalmuseet og Forhistorisk Museum, Aarhus, hver for sig."

Konklusionen er sålydende:

"De foran beskrevne og på vedhæftede kort indtegnede arealer af matr. nr. 2a og 8a af Tustrup by og af matr. nr. 6c Rygaarde, alt i Nørager sogn, fredes, og almenheden sikres adgang mod erstatning alt som foran anført."

Kendelsen er forelagt overfredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 19, stk. 3.

Overfredningsnævnet må finde det rettest, at den del af erstatningsudgiften, som vil være at udrede af statskassen og Randers amtsfond, fordeles med halvdelen til hver.

Endvidere finder overfredningsnævnet, at erstatningsbeløbene bør forrentes med 4 $\frac{1}{2}$ % p.a. fra den 9. april 1956 at regne, indtil betaling sker.

Da overfredningsnævnet iøvrigt kan tiltrede det i kendelsen anførte, vil denne være at stadfæste med de af det foranstående følgende ændringer. Et kort nr. Ra. 107 visende det fredede områdes grænser samt den i kendelsen beskrevne 2 m brede strimmel mellem den offentlige bivej nr. 1 og det fredede område er vedhæftet nærværende kendelse.

T h i b e s t e m m e s :

Den af fredningsnævnet for Randers amt den 9. april 1956 afsagte kendelse vedrørende fredning af et areal på Tustrup mark

stadfæstes med de af det foranstående følgende ændringer.

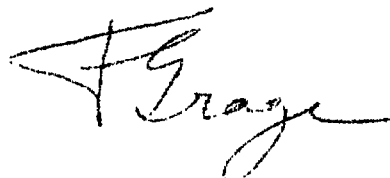
I erstatning udbetales følgende beløb:

Gårdejer Axel Sloth Pedersen, Tustrup pr. Vivild	2.000 kr.
Gårdejer Sloth Pedersen har givet transport på beløbet til købmand Gustav H. Rasmussen, Vivild.	
" Ove Porse, Fredenslund pr. Vivild	200 "
" Kristian Peder Kristensen, Tustrup pr. Vivild, og	
" Albert Brøste Kristensen, Nørager pr. Vivild	<u>500 "</u>
	2.700 kr.

alt med renter $4\frac{1}{2}\%$ p.a. fra den 9. april 1956 at regne, til betaling sker.

Af erstatningsudgiften udreder Gjesing-Nørager sogneråd 1.200 kr., medens 1.500 kr. samt hele rentebeløbet udredes af statskassen og Randers amtsfond hver med halvdelen.

Udskriftens rigtighed
bekræftes.

F. Grage

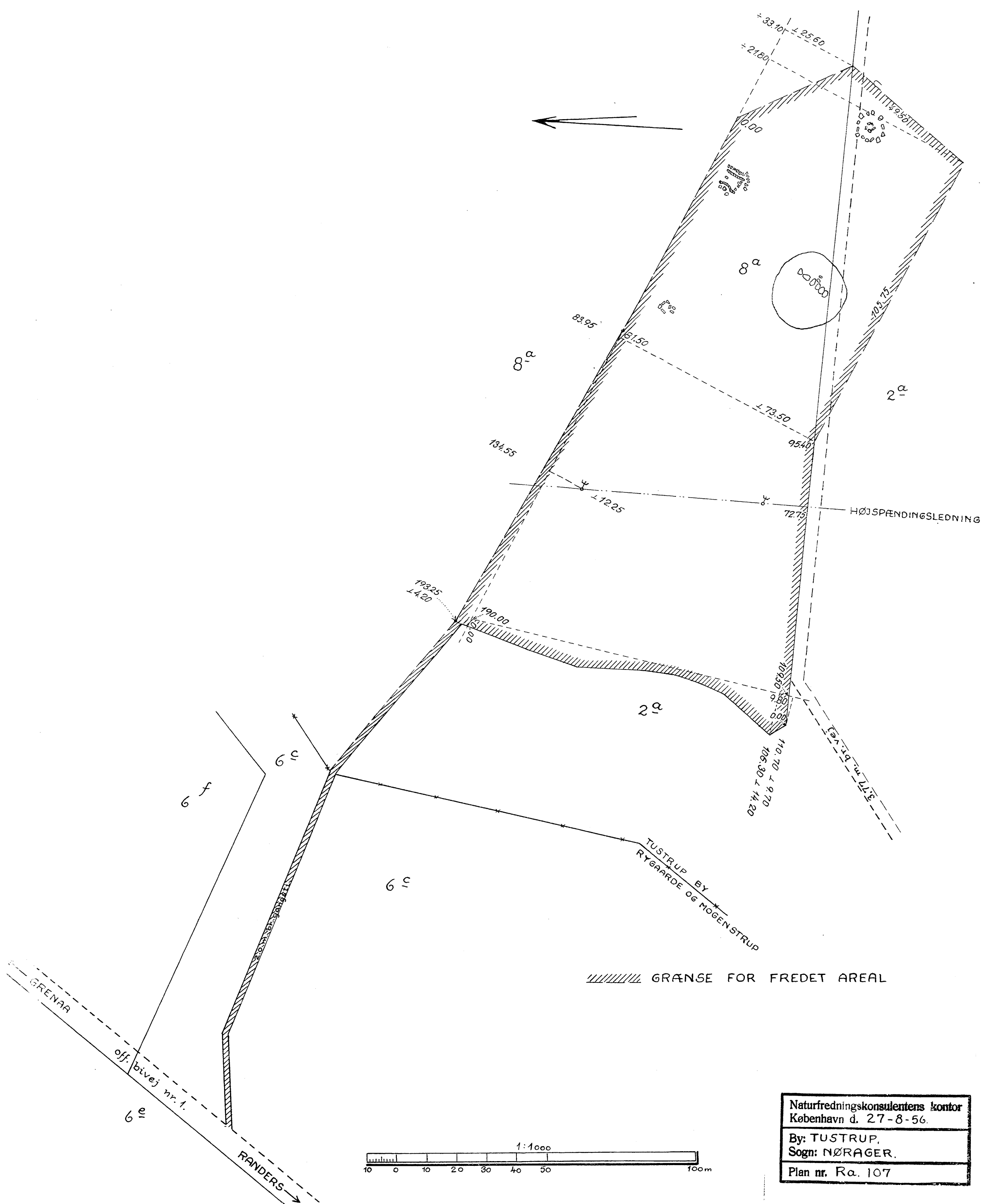
overfredningsnævnets sekretær

FREDNINGSNÆVNET>

Kendelse i sag nr. 15/1955 afsagt af fredningsnævnet
for Randers amt, den den 9. april 1956.

CITERET FULDT UD I ofn K. AF 5/11 1956

KORT>

Plan nr. Ra. 107